

//////////////////////////////////// KRÓNICA //////////////////////////////////////

OTP Agrár Kollégium – Mi foglalkoztatja a szakmát? Agrártámogatások; Szlovénia és Horvátország mezőgazdasága; szántsunk, vagy ne szántsunk?

BENEDEK FÜLÖP

Az OTP Agrár Kollégium olyan fontos szakmai kérdésekkel foglalkozik, hogy felmerült az eredmények szélesebb körben történő megismertetésének igénye, ezzel az OTP társadalmi szerepvállalásának további erősítése. Ennek szellemében állapodott meg a Kollégium és a Gazdálkodás Szerkesztőbizottsága, hogy a kollégiumi ülések után jelenjen meg egy tájékoztató a folyóiratban az üléseken megtárgyalt tanulmányokról, illetve a vitában elhangzott hozzászólások néhány megállapításáról.

Az Agrár Kollégiumon megtárgyalt témák tudományos igényességgel készülnek, és az ország meghatározó agrárműhelyei készítik. Ezek a tanulmányok tájékoztatják az Agrár Kollégium tagjait az aktuális agrárpolitikai kérdésekről, definiálják a gazdaságpolitikai döntéshozók indítékait, feltárják a vélelmezett termelési reagálásokat. Mindezek keretében a kollégiumi ülések áttekintik az OTP Bank szerepét és lehetőségeit, ezzel hozzájárulva a releváns, a gazdálkodók érdekeit szolgáló bankstratégia megfogalmazásához.

A most olvasható ismertető az OTP Agrár Kollégiumának 2024. szeptember 10-i ülése alapján készült, amely államtitkári tájékoztatójával kezdődött, majd Szlovénia és Horvátország agrárteljesítményét elemezte, végül a szántsunk, vagy ne szántsunk kérdésre kereste a választ.

Feldman Zsolt mezőgazdaságért és vidékfejlesztésért felelős államtitkár előadása elején tájékoztatást adott az éppen aznap délben véget ért, a magyar uniós elnökség keretében Budapesten tartott uniós agrárminiszterek informális találkozójáról. Megemlítette, hogy az elmúlt időszakban több olyan dokumentum is megjelent Ursula von der Leyen neve alatt, amely stratégiai szempontból is érdekes az agrárágazat számára. A legnagyobb horderejű az általa a mezőgaz-

daság jövőjéről kezdeményezett stratégiai dialógus eredménye, egy tanulmány, amely több – nem feltétlen koherens, de – újszerű megközelítést tartalmaz. Ezek egy része sajnos gyengítene az agrárgazdaságot, a zöld átállásra címkézett támogatások egy része feletti diszponálást pedig az agrárágazaton kívülre helyezné, ami mindenképpen kedvezőtlen.

Az előadó megemlítette, hogy az agrárminiszterek többsége kiáll a jövedelemtá-

mogatások megtartása mellett, ugyanakkor a tanulmány szerint a jövedelemtámogatások csak célzott (rászoruló) gazdaságcsoportok számára maradna elérhető. Kérdés az is, mi legyen a kondicionalitással, a degresszivitással, a cappinggel és a redisztribúcióval. Mi lesz az agrártámogatásokkal, ha bővül az Európai Unió? Teljesítményhez vagy mérethez lesznek kötve a támogatások? Ezek a témák az elkövetkező két évben nagy vitákat fognak gerjeszteni, izgalmas időszaknak nézünk elébe.

A felvezető után néhány információt ismerttetett az államtitkár a támogatásokkal kapcsolatban. A Vidékfejlesztési Program (VP) 2025 év végén zárul. Ennek keretében 2160 milliárd forint van lekötve beruházásokra, ennyi az élő támogatási okirattal rendelkező projekt. Ebből a kifizetési arány 64 százalék. 776 milliárd forintra nem nyújtottak még be a kedvezményezették beruházási projektjük kapcsán kifizetési kérelmet, vagy zajlik éppen azok feldolgozása. A rendszerben jelenleg 168 milliárd forint értékű kifizetési kérelem ügyintézése folyik. Azon pályázati felhívásoknál, ahol a projekt célja gép- és eszközbeszerzés, ott nagyobb arányban nyújtottak be az érintettek kifizetési kérelmeket, és került számukra a pénz kiutalásra, míg az építési jellegű beruházások jellegükönél fogva lassabban valósulnak meg. 16 ezer darab, a megvalósítási határidő meghosszabbítására irányuló kérelem érkezett a Vidékfejlesztési Program keretei között, amiből 15 ezer darab el is lett fogadva. Bízni lehet abban, hogy a gazdák mielőbb befejezik a beruházásokat és beadják a kifizetési kérelmet, mert a VP 2025. évi lejárati határideje nem módosítható.

A nemrég meghirdetett, nagyobb állattartó telepi fejlesztések pályázati felhívás esetében a keretösszeghez képest jelentős túligénylés várható. Ugyancsak jelentős a beruházási igény az üvegházhas, illetve fóliasátras beruházások esetében. Előreláthatóan sok pályázat fog érkezni a komplex élelmiszeripari felhívásra is.

Előadása végén a közeljövőben megjelenő pályázati felhívások közül Feldman Zsolt kiemelte az öntözést érintő, az agrár-környezetgazdálkodási, a fiatal gazda, valamint a szaktanácsadási jogcímeiket. Továbbra is szeretnék tartani a pályázati felhívások megjelenése és a pályázatok benyújtásának időpontja közti 60-90 napot, hogy a megismerési időszak megfelelően hosszú legyen a gazdálkodók számára.

Feldman Zsolt előadását követő vita során volt, aki aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy az idén megjelent VP-s pályázatok esetében rövid az idő a megvalósításra a 2025. év végi zárásig. Vis major esetben nem nagy-e a kockázata annak, hogy „bebukja” a pénzt mind a gazdálkodó, mind pedig az ország? Lehet-e valami megoldást, „kiskaput” találni, hogy legyen lehetősége a határidő hosszabbításának? Az előadó válaszában leszögezte, hogy nincs mozgáster, a Vidékfejlesztési Programot a jövő év végén zárni kell.

Több hozzászólás is elhangzott az öntözésre és annak támogatására vonatkozóan. Illúzióknak ítélték azt a kormányzati deklarációt, hogy cél az öntözővíz tábla szélére történő állami elvezetése. Válaszában az államtitkár megemlítette, hogy a gazdálkodói öntözéstámogatásra 170 milliárd forintot költöttünk. A közeljövőben megjelenő öntözési felhívásokkal továbbra is támogatni fogják az öntözési feltételek fejlesztését.

A vitaülés második napirendi pontja keretében **Szücs István** a Debreceni Egyetem intézetigazgató egyetemi tanára **„Szlovénia és Horvátország agrár-teljesítményének vizsgálata” címmel adott elő. (Szerzőtársai Feketéné Ferenczi Aliz, Vuk Aliz, Rácz Zsolt, Tarnóczy Tamás és Marczin Tamás voltak.)** A téma napirendre tűzését az indokolta, hogy az OTP leánybankjai ebben a két országban is jelen vannak, és a tanulmányban található információk segíthetik az ott folyó agrárvállalati bankolást. **Szlovénia** mezőgazdaságával kapcsolatban az

előadó a következő fontosabb megállapításokat tette:

- 2022-ben a mezőgazdaság részesedése Szlovénia bruttó hazai termékéből 1,84 százalék volt, az agrárszektor az összes foglalkoztatotti létszám 4,31 százalékát foglalkoztatta.
- Szlovénia területének 15 százaléka áll mezőgazdasági művelés alatt, de az ország élelmiszerigényének mintegy 80 százaléka belföldről elégíthető ki. A birtokszerkezetre jellemző az elaprózódottság és a domborzati viszonyok által determinált lejtős művelés.
- 2023-ban a mezőgazdaság bruttó termelési értékének mintegy 50,8 százalékát a növénytermesztés és a növényi termékek (800,4 millió EUR) adták, ugyanekkor az állattenyésztés és állati termékek aránya 46,7 százalék volt (736,3 millió EUR).
- A növénytermesztés és a növényi termékek bruttó termelési értékének a legnagyobb részét a takarmánynövények jelentették, mintegy 38 százalékos részesedéssel, második helyen a zöldegek és kertészeti termékek állnak 18 százalékkal, melyet a bortermelés követ 14 százalékkal. Szlovénia állattenyésztési ágazatán belül a legjelentősebb a szarvasmarha-ágazat volt 2023-ban, mely az állattenyésztésen belül mintegy 62 százalékkal részesedett. A második legjelentősebb ágazat a baromfiágazat, amely az állattenyésztésen belül a bruttó termelési érték 26 százalékát adta.
- Szlovénia területén a szántóterületek átlagos ára 2022-ben mintegy 23,3 ezer EUR/ha volt, mely érték elmarad a Nyugat-Szlovéniában (Zahodna Slovenija) regisztrált értéktől, ami 39,5 ezer EUR/ha volt. 2022-ben az átlagos szlovén éves földbérleti díjak mintegy 140 EUR/ha értéket értek el, mely az átlagos szántó árának a 0,6 százalékát, míg a gyep-területek átlagos árának a 0,7 százalékát jelentette.

- A szlovén mezőgazdasági tulajdonosi struktúrában továbbra is a kisüzemek vannak túlsúlyban. A gazdaságok több mint 90 százaléka családi gazdaság, és a gazdaságok 60 százaléka 5 hektárnál kisebb földterülettel rendelkezik. Szlovéniában a regisztrált gazdálkodók mintegy 76 százaléka legfeljebb 30 hektár területen folytat termelést. A 20 hektár alatt gazdálkodók a művelt terület 68 százalékán tevékenykednek. Az 5 hektárt meg nem haladó üzemek a megművelt mezőgazdasági terület 20 százalékát használták. 50 hektárnál nagyobb termőterülettel a gazdálkodók 1 százaléka rendelkezett, akikhez az összes mezőgazdasági hasznosítású terület 15 százaléka tartozott.
- Szlovénia élelmiszeriparában 2 907 vállalkozás működött 2021-ben. A vállalkozások 93 százalékát adó mikro-vállalkozások az alkalmazottak negyedét foglalkoztatja, és az árbevétel mindössze 10 százalékát képviseli.
- Szlovénia agrár- és élelmiszeripari termékekből nettó importőr. 2023-ban 3 831 millió EUR értékben importált és 2 312 millió EUR értékben exportált agrár- és élelmiszeripari termékeket, így a külkereskedelmi egyenlege –1 518 millió EUR volt. Szlovénia kiváló célország lehetne a magyar mezőgazdasági termékek számára.

Előadása második részében Szűcs István **Horvátország** mezőgazdaságát mutatta be, és a következőket emelte ki:

- A horvát mezőgazdaság az erdőgazdálkodással, a vadászattal és a halászáttal együtt 2022-ben 3,08 százalékkal járult hozzá az ország teljes hozzáadott értékéhez, és 5,9 százalékkal a foglalkoztatáshoz.
- A horvát mezőgazdaságban a növénytermesztés részesedése az összes bruttó termelési értékéből 58,7 százalék, az állattenyésztésé 34,6 százalék.
- Az eladott és vásárolt összes termék ér-

tékéből 2023-ban a növényi termékek közül a gabonafélék 17,8 százalékkal, az olajos növények 8,3 százalékkal, a bor 6,8 százalékkal és a friss zöldségfélék 4,0 százalékkal részesedtek. Az állattenyésztési termékek közül a legnagyobb részesedést a tehéntej (14,4 százalék), az élő sertés (14,1 százalék), az élő szarvasmarha (12,5 százalék) és a baromfi (7,8 százalék) tette ki.

- Horvátország a mezőgazdasági területe 1,49 millió hektár. A legnagyobb arányt (átlagosan 58 százalék) a szántóföldek teszik ki.
- 2023-ban Horvátország területén a szántóterületek átlagos ára mintegy 4,44 ezer EUR/ha volt, mely érték jelentősen elmarad a nyugat-európai áráktól. A rét átlagos ára 3,1 ezer EUR/ha, míg a legelő 2,46 ezer EUR/ha volt. A földbérleti díjak is relatíve alacsonyak, a szántó esetében 2022-ben átlagosan mindössze 112 EUR/ha volt.
- Horvátországban mintegy 143,9 ezer mező, erdő és halgazdálkodási tevékenységet végző gazdaság található, melyen belül a családi gazdaságok dominanciája a jellemző (97 százalék). Az állattartó gazdaságok száma 88,9 ezer. Az üzemek száma csökkenő tendenciát mutat.
- Horvátország élelmiszeriparában 2022-ben 3 303 vállalkozás működött. A vállalkozások 77 százaléka mikro-, 19 százaléka kis-, 3 százaléka közepes, illetve 1 százaléka nagyvállalkozás.
- Horvátország agrár- és élelmiszertermékekből nettó importőr. 2023-ban 5 698 millió EUR értékben importált és 3 790 millió EUR értékben exportált agrár- és élelmiszeripari termékeket, így a külkereskedelmi egyenlege $-1\,908$ millió EUR volt. Importot tekintve az első helyen a hús- és húskészítmények (11 százalék) álltak.

Szűcs István befejezésként a két országra vonatkozóan a következő konklúziót fogalmazta meg:

- mindkét ország makrogazdasági mutatói stabilok és kiszámíthatók; a Nemzetközi Valutaalap (International Monetary Fund, IMF) projekciója szerint pozitív irányba változnak a jövőben;
- Horvátországban és Szlovéniában is a kisméretű családi gazdaságok dominálnak;
- Szlovénia mezőgazdasága alapvetően az osztrák modellt követi, míg Horvátország a jobb adottságú térségeiben elmozdul az intenzív, specializált nagyüzemi mezőgazdaság irányába;
- Szlovéniában a nyugat-európai földárak a jellemzők, míg Horvátországban ettől jóval alacsonyabbak;
- mindkét ország mezőgazdaságában a szarvasmarha-ágazatnak (tej, hús) kiemelkedő jelentősége van;
- a mezőgazdasági termelés adottságainak köszönhetően mindkét ország jelentős élelmiszerimportra szorul, a bor és a tejtermékek kivételével;
- a koncentráció és a specializáció a horvát és a szlovén mezőgazdaságban szerves fejlődés mentén valósul meg, mely folyamat várhatóan fel fog gyorsulni az elkövetkező 10 évben.

Az előadást követő vita során az előadó és a hozzászólók a felmerült kérdésekre a következő válaszokat adták, illetve a következő főbb megállapításokat tették:

- A földpiac szabályozására vonatkozó kérdésre válaszolva Szűcs István megemlítette, hogy Szlovéniában a magas földárak mellett liberalizált a földpiac. Ugyancsak liberalizált a horvát földpiac, de jóval alacsonyabb földárak mellett. Horvátországban ez a liberalizáció csak néhány éve történt meg azzal a céllal, hogy az alultőkésített mezőgazdaságra a beáramló külföldi tőke pozitív hatással lesz. Mindkét ország alkalmazza a külföldiek földvásárlásának engedélyezésére vonatkozóan a viszonyosság elvét, tehát azon országok állampolgárai, ahol a szlovén, illetve a horvát állampolgá-

rok földet vásárolhatnak, Szlovéniában és Horvátországban is vehetnek földet. A jogi személyiséggel rendelkező vállalkozások is vásárolhatnak földet mind a két országban.

- A helyi kistermelői piacok a lakosság el látásában sokkal nagyobb súllyal szerepelnek, mint Magyarországon. Így nincs szükségük olyan kereskedelem-szervező szerveződésekre (pl. TЭСZ), amelyek piacra juttatják termékeiket. Ha azonban átalakul a kereskedelem szerkezete, vagyis koncentrálnak az élelmiszer-kereskedelmi szektor, akkor ez a sok kisgazdaság életképtelen lesz.

- A két ország felé irányuló exportlehetőségeinkkel kapcsolatban az előadó a sertés- és különösen a baromfi-hús kiviteli lehetőségeit emelte ki, „abszolút piacnak” minősítve a két országot. Ugyanakkor a sajt és egyéb tejtermékek exportjában korlátozóttak a lehetőségek.

Az utolsó napirendi pont keretében

Gyuricza Csaba a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem rektora, egyetemi tanár adott elő a talajművelés aktuális kérdéseiről. (A tanulmány készítésénél **szerzőtársai voltak: Birkás Márta, Kende Zoltán, Kovács Gergő Péter, Percze Attila és Tóth Zoltán.**) Az előadó a következő gondolatokat emelte ki a tanulmányból:

- A szántást napjainkban sem mellőzik, a megszokás még mindig erős függetlenül attól, száraz-e a talaj vagy nedves. A szántás energiaigénye, talajra gyakorolt kedvezőtlen hatásai nem kapnak elegendő figyelmet, pedig éppen ezek miatt nem minősülhet talajbarátnak.
- Magyarországon a hagyományos talajművelés a művelhető terület 89 százalékán alkalmazott, ami jóval magasabb az uniós átlagnál. A talajmegőrzéshez és a hosszú távú termőképességhez elengedhetetlen talajkímélő művelést azonban kevésbé alkalmazzzák, a művelhető terület mindössze 10 százalékán gyakorolták

2016-ban a statisztikai adatok alapján. Hasonlóképpen, a minimum talajművelést a terület mindössze 1 százalékán alkalmazták, ami jóval alacsonyabb az EU-átlagnál.

- Az EU27-ben a talajvédő művelések tekintetében a nagy gazdaságok játszanak fontos szerepet, amelyek az ilyen módon művelt területek 72,3 százalékát fedik le. A talajkímélő gyakorlat kevésbé elterjedt a kis (6,4 százalék) és közepes méretű gazdaságokban (21,3 százalék). Ez a tendencia azt jelenti, hogy az EU-ban a nagyobb gazdaságok hajlamosabbak a talajkímélő gyakorlatok elfogadására. Hazánkban a kímélő művelések tekintetében még hangsúlyosabb a nagyobb gazdaságok innovációra való fogékonysága. A nagy gazdaságok a kímélve művelt területek 85,8 százalékát fedik le ezzel a gyakorlattal. A kis- és közepes gazdaságok aránya 3,1 százalék, illetve 11,1 százalék, ami azt jelzi, hogy a kímélő talajművelést jórészt a nagyobb gazdaságok kezdték el alkalmazni Magyarországon.
- Az EU-ban a 2010–2016 között a hagyományos talajművelés enyhén, 1,2 százalékkal nőtt, míg a talajkímélő művelés alá vont területek aránya 1,1 százalékkal, a zéró művelés pedig elhanyagolhatóan, 0,1 százalékkal csökkent. Magyarországon a tágabb uniós trenddel ellentétben a hagyományos talajművelés 0,8 százalékkal csökkent ezen időszakban. Még figyelemreméltóbb, hogy 1,0 százalékkal nőtt a kímélő talajművelés alá vont területeink nagysága, ami a fenntarthatóbb mezőgazdasági gyakorlatok felé történő fokozatos elmozdulást jelzi.
- Magyarországon évente mintegy 177 ezer hektár, azaz a talajok 3,2 százaléka szenved talajeróziótól. A termőföld termőképességének csökkenése, bár csak 0,255 százalékban mérhető, éves szinten közel 19 millió euró értékű termés kiesést okoz a magyar agrárszektorban.

- A regeneratív mezőgazdaság egyre nagyobb figyelmet kap világszerte, mint egy olyan fenntartható gazdálkodási módszer, amely nemcsak a termelékenység növelésére, hanem a környezet, különösen a talajok védelmére és helyreállítására is fókuszál. Ennek az agrárgazdálkodási rendszernek az alapja, hogy a természetes erőforrásokat úgy használjuk fel, hogy közben javítjuk a talaj minőségét, növeljük a biodiverzitást és csökkentjük az üvegházhatású gázok kibocsátását. A regeneratív irányokra történő átállás első 3-5 évében a gazdálkodó csak veszteségesen tud termelni a nagy beruházási költségek okán, azonban utána az átállást követő 10-15 évben, akár 30-75 százalékkal nagyobb nyereséget képes realizálni.
- Előadása befejező részében Gyuricza Csaba a támogatáspolitikai eszközök fontosságára hívta fel a figyelmet. Nem szabad a gazdákat magukra hagyni a korszerű talajművelés területén sem. Meg kell ismertetni velük azokat a módszereket, amelyek segítenek a talajnedvesség minél nagyobb arányú megőrzésében. Ha a talajkímélő módszerek alkalmazásához kötnek bizonyos támogatásokat, akkor a gazdák a támogatás érdekében fogják alkalmazni ezeket a módszereket. Idén például nem lehetett nyári szántást látni az országban, mert támogatáspolitikai eszközön keresztül tiltották azt. Ugyanakkor a talajlazítást nem szabadna tiltani az augusztus-szeptemberi időszakban, mert a talajlazítás repesztő hatása száraz talajokon érvényesül.

Az előadást követő vitában az előadó és a kollégium tagjai a következő megállapításokat, javaslatokat fogalmazták meg:

- Az Alföldön fel kell készülni arra, hogy a kukorica esetében a vetésterület az elkövetkező években drasztikusan csökkenni fog. A különböző cirokfélék alternatívát jelenthetnek, illetve előtérbe fognak kerülni a korábban tájtermesztésben alkalmazott fajták. A művelési ág váltásán is egyre inkább gondolkodni kell, mert az Alföld ennyi szántóterületet nem fog elbírní. A Dunántúlon ugyanakkor a következő évtizedekben még nem lesznek nagy gondok a jelenlegi vetés-szerkezettel.
- Öntözésről 30 éve beszélünk, de érdemi változás nincs. Arra kell felkészülni, hogy az intenzív kultúrákat – csemegekukorica, zöldborsó, gyümölcsösök – tudjuk öntözni. Az ország termőterületének 95 százalékát a jövőben is száraz gazdálkodással kell művelni. Ezért kell mezőgazdasági vízgazdálkodásban és vízmegtartásban gondolkodnunk.
- Többen felhívták a figyelmet a talajművelés komplexitására. Nem szabad szántott területeket hetekre hónapokra lezáratlanul hagyni, szükséges a tárcsázás, hengerzés. Felmerült, vannak-e tartamkísérletek, amelyek összehasonlítják a szántás és a talajlazítás gazdaságosságát. Erre a kérdésre válaszul elhangzott, hogy természetesen vannak olyan vizsgálatok, amelyek a különböző talajművelési rendszerek több szempontú összehasonlítását végzik el, az előadó akadémiai doktori értekezése is ilyen témájú volt.